

Bunkeflo kyrka

Lunds stift

Fasad mot söder.

Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning

KRISTINA SIMONSSON, 2018-05-07

jais
arkitekter
—

Svenska kyrkan
LUNDS STIFT

Bunkeflo kyrka

Limhamns församling, Malmö pastorat, Lunds stift

Bunkeflo socken, Malmö Bunkeflo 7:37, Malmö kommun, Skåne län, Skåne

Beskrivning och historik

Kyrkomiljön

Bunkeflo kyrkby ligger i ett slättlandskap nära Vintrie i sydvästra Malmö. En dryg kilometer bort ligger Hyllie station och Malmös största utbyggnadsområde.

Flygbild från väster. Foto: Pär-Martin Hedberg.

Bunkeflo socken bestod av Bunkeflo kyrkby, Vintrie by, Naffentorps by och Skumparp. De tre förstnämnda byarna har medeltida ursprung och är skriftligt belagda redan under 1200-talet. Adeln har ägt gårdar och gods i byarna. I byarna var bebyggelsen tätt samlad inom inhägnade bytomter. Utanför var åkermarken indelad i en mängd smala långa tegar. 1806 genomfördes enskiftet då jorden sammanfördes till större enheter och gårdarna flyttades ut. I Bunkeflo fick prästgården och Stolpaberga gård ligga kvar medan övriga gårdar flyttades ut, dessa två gårdar finns fortfarande kvar. På 1880-talet byggdes järnväg mellan Malmö och Trelleborg och Vintrie fick

station som fungerade mellan 1885-1971. Lilla Vintrie som utvecklades i mitten av 1800-talet och fick ett uppsving med järnvägen ligger några hundra meter söder om kyrkan. Den täta byn visar på befolkningsökningen under 1800-talet och på en stor grupp som hade inga eller små jordinnehav. Befolkningen arbetade dels i jordbruket och dels som arbetare i industrierna och kalkbrotten. Lilla Vintrie ligger inte inom den gamla Vintrie bytomt. Den nya gränsen mellan Bunkeflo och Lilla Vintrie som gjordes vid enskiftet är idag mycket synlig genom det vattenfyllda dike som går mellan byarna. Numera kallas Lilla Vintrie enbart Vintrie.

Kyrkoanläggningen omges av fält och hästhagar. Landskapet är ett öppet platt slättlandskap med spridda gårdar. Marken är högklassig jordbruksmark. Kyrkogården delas av Vintrievägen och två skolbyggnader i tegel ligger på ömse sidor om vägen intill kyrkan. Skolan närmast kyrkan är byggd samma år som kyrkan. Före detta prästgården gränsar till kyrkogården i norr där Bunkeflo kyrkby ligger. Åt söder ligger dagens Vintrie som är kompletterad med ny bebyggelse i låg skala. Från kyrkogården ser man det storskaliga nybyggda området som är Malmös största utbyggnadsområde med Hyllie station, köpcentrat Emporia och Hyllie arena.

Kyrkobyggnaden

Bunkeflo kyrka ersatte en medeltida kyrka som var byggd på 1100 eller 1200-talet. Under senmedeltiden utökades kyrkan med ett nytt korparti, långhuset breddades och försågs med sidoskepp i norr och söder. Valv slogs vilka dekorerades rikt med målningar. Kyrkan var mycket ovanlig genom att så stora om- och tillbyggnader skedde under senmedeltiden. Ett västtorn fanns, eventuellt från romansk tid.

Kyrkan hade eftersatt underhåll och var liten; församlingen hade behov av en mycket större kyrka efter den stora befolkningsökningen under 1800-talet. Kyrkorna byggdes i allmänhet för att rymma minst 2/3 av socknens befolkning. Tidsandan och önskan om en modern kyrka bidrog också till nybyggnad.

1887 beslutade kyrkostämman att en ny kyrka skulle uppföras. Arkitekt August Lindvall i samarbete med Harald Boklund ritade den nya kyrkan som började byggas 1896 och invigdes i oktober 1898. Den medeltida kyrkan revs 1896. Rivningen föregicks av många protester och riksantikvarien försökte avstyra rivningen. De många målningarna dokumenterades av Otto Rydbeck före rivningen.

A Lindvall etablerade kontor tillsammans med J T Cronsiö (1861-1893) från 1888 och efter Cronsiös död ett samarbete med Harald Boklund fram till sekelskiftet. Lindvall var utbildad i Malmö och Berlin.

Lindvall har upprättat ritningar till flera hus i Malmö och till kyrkorna i Bjärshög,

Limhamn samt ombyggnad av Fosie kyrka.

Den nya kyrkan byggdes i nygotisk stil i rött tegel och skiffertak. Den placerades på östra sidan av Vintrievägen medan medeltidskyrkan legat väster om vägen.

Kyrkans interiör var dekorerad med målningar längs valvbågarna i valvkappan och runt triumfbågen. Valvbågar, pilastrar och nedre delen av väggarna var av oputsat rött tegel.

Tidigt fick kyrkan tekniska problem med översvämning, svampangrepp, fukt, vittrande tegel och läckande tak som skadade väggmålningarna.

1920 görs en renovering efter förslag av domkyrkoarkitekt T Wåhlin. Trasigt tegel i murarna byts ut. Målningssornamenteringen tas bort. Samtliga tegelytor i kyrkan vitkalkas.

Problem med skadedjur har funnits vid flera tillfällen och sanering har genomförts.

Under 1950-talet gjordes exteriör och interiör renovering efter Eiler Græbes handlingar. Skiffertaket togs bort på långhus och kor och ersattes med koppartak. Gavelkrönen och de nedre avtrappningarna på kyrkans samtliga gavlar togs bort. 1964 byttes även tornets skiffertak till koppar. Bänkar togs bort i sidogångar och framför altaret och nytt golv av kalksten lades där. Kyrkan elektrifierades. De överkalkade tegelytorna blev återigen tegel.

En invändig restaurering gjordes 1967-68 efter domkyrkoarkitekt Eiler Græbes arbetshandlingar som innebar putsreparationer och ommålning.

2013 gjordes en ny trappa och ramper vid huvudingången. Dessa är gjorda av betongelement och klädda med granit. En ny bred utrymningsdörr togs upp i murverket efter krav från räddningstjänsten.

2017 pågår arbete med att fästa taket som håller på att blåsa av. Kyrkan var inklädd med byggställningar vid inventeringen. Den övriga planerade exteriöra renoveringen av kyrkans fasad är för närvarande stoppad i väntan på beslut om kyrkans framtid.

Exteriör

Kyrkan i nygotisk stil består av långhus, rakt avslutat kor i öster och torn med spira i väster. På ömse sidor om tornet finns trapptorn. Söder om koret finns en lägre utbyggnad för sakristia. Under koret finns källare för ett pannrum.

Murarna är av rött tegel och taket är belagt med koppar. Fasaden är rikt artikulerad och indelad med strävpelare, gesimser, blinderingar och prydnadsgavlar. Fönstren är av gjutjärn.

Fasad mot väster.

Fasad mot söder.

Kyrkans murar är uppförda av rött tegel med inslag av horisontella band med glaserat mörkt tegel. Fönster och andra öppningar markeras av en båge i glaserat formtegel. Under fönstren är ett brett band med glaserat tegel. Kyrkans sockel är av granit med snedfasad avslutning. Långhuset har på vardera sidan fyra prydnadsgavlar. Strävpelarna mellan prydnadsgavlarna är avtäckta med glaserat tegel.

Långhusets fönster sitter i spetsbågiga nischer med trekopplade spetsbågiga fönsteröppningar som avdelas med tegelkolonetter. Ovanför dessa finns ett trepassfönster med färgat glas inom en cirkel. Solbänkarna är klädda med mörkt glaserat tegel. Fönsterbågarna är av svartmålat gjutjärn och blyspröjsade i rombiskt mönster med färgat glas. I korets östra vägg sitter ett stort rosettfönster med färgat glas med olika motiv. Tornet har dubbla ljudöppningar i tre väderstreck.

Kyrkans huvudingång är i tornets västra fasad genom en perspektivportal. Den består av kolonner av formtegel med baser och kapitäl av sandsten och ovanför en arkivolt med ornamentsprydda rundstavar i formtegel. I tympanon finns tre runda blindingar. Porten markeras ytterligare genom en spetsbåge av glaserat tegel. Dubbeldörren är en ramverksdörr klädd med panel på utsidan. Stora dekorativa gångjärn av järn sitter på dörren. En enkeldörr i samma utförande finns till sakristian. Den breda nya utrymningsdörren är invändigt lika övriga dörrar, utvändigt utan smidesjärn.

Kyrkans tak är täckt med koppar i skivtäckning. Taket var tidigare belagt med skiffer. Takavvattningen är av koppar, stulna delar är ersatta av brun plåt.

Interiör

Vapenhuset i tornets bottenvåning är ett kvadratisk rum med dagsljus från två fönster. Väggarna är putsade och vitmålade med en sockel av oputsat tegel. Flera skador av nedfallen puts. Golvet är belagt med så kallade viktoria-plattor,

cementplattor i svart och vitt från Skånska Cementgjuteriet. Taket är ett kassettak med brunmålad pärlspontpanel. Härifrån leder dörrar till trappornen och förråd. Rummet är möblerat med bokbord och kapphängare.

Långhuset mot koret i öster från orgelläktaren.

Kyrkorummet består av långhus, upphöjt smalare kor i öster och orgelläktare i väster. Långhuset är treskeppigt med smala sidogångar. Kyrkorummet är högt och smalt, taket är välvt med kryssvalv.

Öppna bänkar står på ömse sidor om mittgången i långhuset. Golvet är belagt med svart/vita cementplattor så kallade viktoriaplattor. I sidogångarna där det före 1950-talet stått bänkar ligger numera kalksten. Under bänkarna ligger brädgolv.

Långhus och kor täcks av kryssvalv. Valvens pilastrar, bågar och ribbor är av oputsat formtegel medan kapporna är putsade. Valven bärs av sex granitkolonner med bladkapitäl av cement gjutna av Skånska Cement Aktiebolaget.

Väggarna är putsade och vitfärgade och delas av en tegellist i fönstrens underkant. Tidigare var det obehandlat tegel på väggen under fönstren, numera vitputsat. Längst ner finns en sockel av fem oputsade tegelskift. Fönstren omfattningar, poster och fönsterbänkar är av oputsat tegel. De tredelade fönstren indelas av tegelkolonner med kapitäl och bas av formtegel.

Långhuset mot orgelläktaren i öster.

Granitkolonn med cementkapitäl.

I nordöstra delen av långhuset står dopfunt och ljusbärare, i sydöst finns predikstolen och piano.

Den halvrunda trappan till koret är belagd med terrazzo, medan koret är belagt med viktoriaplattor. Innanför altarringen ligger brädgolv. Där står dels ett nytt flyttbart bordsaltare och det ursprungliga altaret med altaruppsatsen. Ovanför finns det stora rosettfönstret med målningar med sju stora cirklar med Jesus i mitten och blommotiv omkring.

Orgelläktaren i öster som vilar på konsoler har en tät barriär med ramverk och fyllningar med ett profilerat listverk i ovan och underkant. Undersidan är klädd med pärlspontpanel.

Från vapenhuset nås trapphusen med spindeltrappor av betong som leder till läktare och tornets övre våningar. Valven är isolerade på vinden ovan långhuset.

Klockvåningen har brädgolv och putsade målade väggar. Ljudluckorna är täckta med brädluckor med liggande panel. Stegar leder vidare till torntoppen.

Inredning och inventarier

Altaret från 1898 är en enkel träkonstruktion med altarskiva av galonklätt trä.

Altare 2 är ett bordsaltare i mörkt trä med skiva på fyra ben.

Altaruppsatsen är samtida med kyrkan 1898. Altaruppsatsen är arkitektoniskt uppbyggd med gotiska stilelement, målad i gråvitt med detaljer i guld och grönt. Den innehåller en vimperg omgiven av fialer, småtorn. I mitten finns en rund målning på duk av lammet med korsfanan.

Altarringen har halvcirkelformad plan. Räcket, målat i vitt och förgyllning, är genombrutet med valvbågar mellan korintiska kolonner. Överliggare och knäfall är tygklätt.

Dopfunten av ek från 1600-talet är rikt dekorerad med reliefer och skulpturer. Cuppan är åttkantig med utskurna reliefer inom ramar. Sidorna delas av karyatider, kvinnofigurer. Under cuppan finns åtta insvängda kvinnofigurer med djurfötter som står på en åttkantig fotplatta.

Predikstolen av trä, målad i gråvitt med detaljer i guld, är från 1898. Korgens sidor har valvbågar på knippepelare med korintiska kapitäl. I de fyra fälten innanför valvbågarna finns målningar av evangelisterna med sina attribut. Korgen vilar på en sexsidig pelare

Bänkinredningen är samtida med kyrkan 1898. Bänkarna i nygotisk stil är öppna och målade i gråvitt. De sirliga gavlarna avslutas uppåt med trepass liksom vid armstödet.

Orgelfasaden.

Dopfunten

Orgeln, invigd 1973, är byggd av Mårtenssons Orgelfabrik i Lund. Orgelfasaden i nygotisk stil är samtida med kyrkan från 1898. De fem pipfälten har varierande höjder med högst mittparti. Fasaden är uppbyggd med vimperger (spetsiga prydnadsgavlar), en mängd fialer (prydnadstorn) och flerpässformer. Fasadens torntak ger ett orientalistiskt intryck.

Storklockan är gjuten 1615 av Eggert Rotgiesser i Malmö. Klockan har inskriptioner. *Lillklockan* är gjuten 1787 av Magnus Fre. Kiellström i Malmö. Klockorna är dekorerade med ornament och inskriptioner.

Kyrkogården

Kyrkogården ligger på båda sidor om Vintrievägen. På västra sidan om vägen finns kyrkogården runt kyrkan från 1898, denna kyrkogård är inte aktiv. På östra sidan vägen finns den gamla kyrkogården där medeltidskyrkan låg. Denna har utvidgats 1911 och 1955. En minneslund invigdes 1991 och en askgravplats 2014.

Beskrivning

Kyrkogården runt kyrkan är grässådd med enstaka buskar. Den är omgiven av en trädkrans av lind och en hagtornshäck. Längs västra sidan löper ett smidesräcke mot parkeringen. Gångarna runt kyrkan är belagda med singel. Denna kyrkogård används inte och innehåller inga gravar. Men äldre gravstenar flyttade från den rivna kyrkan ligger söder om kyrkan.

Nya kyrkogården med gravstenar från gamla kyrkan.

Gamla kyrkogården som är den aktiva.

Gamla kyrkogården omges mot norr och söder av en stenvmur avtäckt med tegel, mot väster ett smidesstaket. I muren mot norr finns en grind som ledde till prästgården. En trädkrans av lind och kastanj går runt kyrkogården. En central mittgång genom kyrkogården går rakt mot kyrkans ingång.

De singeltäckta gravarna är omgärdade av buxbom, ett tiotal gravar istället av smidesräcke. Stenarna är äldre högresta stenar i form av pilastrar och avbrutna kolonner blandat med låga horisontella nyare stenar. De flesta titlar är lantbrukare. Ett par hängbjörkar och vintergröna buskar växer på kyrkogården. Det senaste tillskottet på gamla delen är en askgravplats som är omgärdad av smidesstaket mellan stenpelare. Marken är stenbelagd och namnplattorna sitter på en hög stor sten. Kyrkogården är utökad mot norr utanför stenvmuren. Denna del är omgärdad med nätstängsel. Här är stenarna placerade i gräs. I urngården som omges av en idegranshäck står stenarna i halvcirklar.

Byggnader på kyrkogården

Ett *bårhus* ritat av Eiler Græbe från ca 1946 ligger i sydöstra hörnet på nya kyrkogården. Fasaden är av rött tegel med granitsockel och sadeltaket är belagt med tegel.

Ett litet *förråd* med putsad fasad och pulpettak med tegelpannor finns på gamla kyrkogården.

Utanför kyrkogården finns en personalbyggnad med garage byggd 1977.

Kulturhistorisk karaktärisering för Bunkeflo kyrkoanläggning

Bunkeflo nygotiska kyrka ersatte en medeltida kyrka. Kyrkan ligger i ett sammanhang med gammal skola och före detta prästgård i Bunkeflo kyrkby.

Landskapet är mycket kontrastrikt med hög modern bebyggelse inom synhåll kring Hyllie station medan landskapet är mycket lantligt runt kyrkan med hästhagar, jordbruksmark och gårdar. Kyrkan utgör ett kraftfullt landmärke i det platta landskapet. När man går av stationen i Hyllie omgiven av modern bebyggelse syns kyrktornet på avstånd från en annan tid och visar på historien. Lilla Vintrie med låg tät bebyggelse från 1800-talet och utbyggd fram till idag finns ett par hundra meter från kyrkan.

Murar och trädkransar runt kyrkogården är viktiga i ett trädfattigt jordbrukslandskap. Den gamla kyrkogården är mestadels enligt sedvanligt sydsåkiskt 1800-talsideal indelad med singeltäckta gravar omgärdade med buxbom. Det senaste tillskottet med askgravplatser tar upp formen av en gravplats omgärdad av smidesstaket, utformning är dock något stel. Nya kyrkogården är inte aktiv och grässådd, men innehåller gravstenar som legat inne i den gamla rivna kyrkan.

Bunkeflo kyrka är invigd 1898 och ritad av arkitekterna Lindvall och Boklund. Kyrkan är byggd i nygotisk stil med tydlig höjdsträvan. Planformen är ett högrest torn med spira, långhus, smalare och lägre kor och en sakristia. Murarna är av rött tegel med horisontella band av glaserat mörkt tegel. Dörrarna är smyckade med kraftfulla järnbeslag som är typiska för nygotiken. Långhusets sidor är prydda med seriekopplade sidogavlar vilket är speciellt för Bunkeflo och skiljer den från enklare nygotiska kyrkor. Kyrkan är en god representant för nygotikens höjdpunkt mellan 1880-1910 och har flera av dess kännetecken som oputsade tegelmurar, formtegel, prydnadsgavlar, strävpelare, höjdsträvan men även horisontella band och nygotiska valv. Nygotiken ansågs vid denna tid som den bästa arkitekturstilen för att förmedla det teologiska budskapet. I inredningen var det viktigt att betona alla detaljers kyrkliga karaktär i motsats till profant och skapa ett rum som var andaktsväckande och upplyftande. Eftersom nygotiken var den dominerande stilen vid denna tid finns det i Limhamns församling tre stycken nygotiska kyrkor, Bunkeflo, Limhamn och Tygelsjö. Nybyggnationen av kyrkor i Skåne var under denna tid högst i regionen runt Malmö-Lund på grund av industrialiseringen och folkomflyttningar. Bunkeflo skiljer ut sig med en friare nygotik främst genom sina seriekopplade gavlar. Kyrkan visar på den nya tid som kom med järnvägen och industrialiseringen då ornament kunde gjutas prefabricerade i cement, skiffer och viktoriaplattor kunde fraktas på järnvägen. På så vis påverkade industrialiseringen inte bara tekniken utan

också gestaltningen.

I exteriören är taket bytt från skiffer till koppar, vattenutkastare är borttagna och gavelkrönen förändrade. Kapitälerna av sandsten vid entrén och det glaserade teglet på södersidan är i dåligt skick.

Kykorummet är ljust, högt och det mest framträdande och karaktäristiska är det oputsade teglet i valvribbor och fönsteromfattningar och den stora rikedom som finns i olika formtegel och de färgrika fönstren. Kyrkans är treskeppig med granitkolonner med korintiska gjutna kapitäl av cement från den närbelägna cementfabriken i Lomma. Dessa granitkolonner och valven skiljer den från de enklare nygotiska kyrkor och visar att den var en mer påkostad kyrka än de nygotiska kyrkor som fått de billigare tredingstaken. Interiören är välbevarad förutom att kyrkan före Wählins renovering hade dekormålningar i taket. Att valvribbor och pilastrar är oputsade är elegant och förstärker intrycket av valvens former. Kontrasten mellan rött tegel och putsade ytor gör rummet livfullt.

Inredning i form av bänkar, altarpupp, orgelfasad och predikstol är i gemensam nygotisk stil kvar från byggnadsåret. Golvet i tidstypiska viktoriaplattor är kvar. Bunkeflos kyrkas interiör är mer autentisk och bevarad än i Limhamns kyrka.

Från den gamla kyrkan finns en snidad dopfunt från 1600-talet. Det finns i Skåne ett trettiotal träfuntar från 1600-talet. Den äger värde genom sin hantverksskicklighet.

Att tänka på

- Kyrkans omgärdning av murar och trädkrans är betydelsefull och bör gärna kompletteras.
- Kyrkans exteriör är i dåligt skick och bör åtgärdas om kyrkan ska kunna fortleva.
- Kyrkans nygotiska interiör är sammanhållen och välbevarad. Teglet bör förbli oputsat.

Skydd m.m.

Kyrkan och kyrkogården skyddas som kyrkligt kulturminne enligt 4 kap. kulturmiljölagen. Tillkommen före 1939. Omfattas av tillståndsplikt 4 kap. 3§. Anläggningen ligger inom Riksintresse för kustzon. Delar av gamla kyrkogården ligger inom fornlämning Bunkeflo 9:1 som utgör Bunkeflo medeltida bytomt.

Källor och litteratur

Kyrkorivningar och kyrkobyggen i Skåne 1812- 1912, Siegrun Fernlund, akademisk avhandling vid Konstvetenskapliga institutionen vid Lunds Universitet, 1982

Skåne, Landskapets kyrkor, red. Markus Dahlberg, Riksantikvarieämbetet, 2015

Sockenkyrkorna – kulturarv och bebyggelsehistoria, Riksantikvarieämbetet, 2008

Underhållsplan för Bunkeflo kyrka 2005-02-28, Wikerstål Arkitekter AB

Bunkeflo medeltidskyrkan och den nya kyrkan. 1988 Elsebeth Bager

Nygotiska kyrkor i Skåne. Utveckling i form, material och konstruktion 1840-1910.

Konsthögskolans arkitekturskola

<http://www.bunkefloboken.nu/sidan-6-106>

http://malmo.se/download/18.314e2e5b124a611034880003806/1383646342389/KMVRapport_2007_019_low.pdf
Bunkeflo och Vintriepark. En landskapshistorisk studie.

Övriga uppgifter

Denna rapport, en kulturhistorisk karaktäristik och bedömning av Bunkeflo kyrka, Malmö pastorat, har upprättats av:

Kristina Simonsson, Arkitekt SAR/MSA (rapportförfattare, inventering och foto)

Karl Johan Kember (granskning), Arkitekt SAR/MSA, Certifierad sakkunnig avseende kulturvården.

J AIS arkitekter AB, Sundstorget 3, 251 21 Helsingborg, 042-14 92 30, www.jais.se

Inventeringsdatum: 2017-01-13

Färdigställd rapport: 2018-05-07

Bunkeflo kyrka - byggnadsbeskrivning

Stomme:	Murverk – Tegel
Fasadmaterial:	Tegel
Fasadkulör:	Röd
Takform:	Sadeltak – Med dubbla fall Spira
Taktäckningsmaterial:	Koppar-skivtäckning
Byggnadsdel:	Torn-väster Långhus Kor-öster-smalare-rakt Sakristia-söder